

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет гуманітарно-педагогічний
19 червня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**
Патопсихологія

Галузь знань С “Соціальні науки, журналістика та інформація”
Спеціальність С4 “Психологія”
Освітня програма “Психологія” (ОС “Бакалавр”) , “Практична соціальна психологія” (ОС “Бакалавр”)
Факультет гуманітарно-педагогічний
Розробник: завідувач кафедри психології, кандидат психологічних наук,
доцент, Ірина МАРТИНЮК

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни “Патопсихологія”

Дисципліна “Патопсихологія” одна з фундаментальних у забезпеченні майбутніх психологів ґрунтовними знаннями про психіку та її функціонування. Вона є обов’язковою в ОП “Психологія”. Дисципліна ознайомлює слухачів з відхиленнями у психічній діяльності людини та розвиває вміння диференціювати психічну норму від психічної патології. Вона забезпечує розуміння сутності психічної патології та її проявів при різних психічних захворюваннях; надає інформацію, важливу для вирішення практичних проблем, про види та сутність порушень психічних процесів, види та сутність порушень свідомості, розлади особистості, розлади поведінки, особливості прояву розладів психіки людини у різні вікові періоди; також розвиває навички добору та застосування методів діагностики порушень психічних процесів; формує толерантне ставлення до людей із психічною патологією.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	С4 Психологія	
Освітня програма	Психологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов’язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	2	2-3
Семестр	4	4-5
Лекційні заняття	30 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	8 год.
Лабораторні заняття	- год.	- год.
Самостійна робота	60 год.	104 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	-

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення студентів з основними відхиленнями у психічній діяльності людини, розвивати вміння робити психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії з особами, які мають відхилення у психічному розвитку.

Перелік освітніх компонент, які передують вивченню навчальної дисципліни: вступ до спеціальності; історія психології; загальна психологія; вікова психологія; педагогічна психологія; соціальна психологія; психодіагностика; експериментальна психологія та основи науково-психологічних досліджень; математичні методи в психології.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): диференціювання психічної норми та психічної патології, аналіз і діагностика патологічних проявів психіки;
загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатністю застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК2. Знаннями та розумінням предметної області та розумінням професійної діяльності;

ЗК4. Здатністю вчитися й оволодівати сучасними знаннями;

ЗК5. Здатністю бути критичним і самокритичним;

ЗК6. Здатністю приймати обґрунтовані рішення;

ЗК8. Здатністю генерувати нові ідеї

ЗК8. Навичками міжособистісної взаємодії;

ЗК9. Здатністю працювати в команді;

ЗК11. Здатністю зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатністю оперувати категоріально-понятійним апаратом психології;

СК2. Здатністю до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ;

СК3. Здатністю до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків;

СК4. Здатністю самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;

СК9. Здатністю здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту;

СК10. Здатністю дотримуватися норм професійної етики;

СК11. Здатністю до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища в нормі та патології, ідентифікувати психологічні проблеми та прогнозувати шляхи їх розв'язання;

ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ, можливості їх коригування у контексті професійних завдань;

ПРН3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі іноземних та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань;

ПРН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальними, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги;

ПРН10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника;

ПРН11. Складати та реалізовувати план діагностичного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта забезпечувати ефективність власних дій;

ПРН14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості;

ПРН15. Відповідально ставитись до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;

ПРН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога;

ПРН18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	тижн і	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд
Модуль 1. Патопсихологія як наука												
Тема 1. Патопсихологія: предмет та завдання	1	7	2	2			3	7	2			5
Тема 2. Історія розвитку поглядів на психічну патологію та її лікування. Історія розвитку патопсихології	2	8	2	2			4	8				8
Разом за модулем 1		15	4	4			7	15	2			13
Модуль 2. Порушення психічних процесів та свідомості людини												
Тема 1. Розлади відчуттів і сприймань та їх дослідження	3	7	2	2			3	7				7
Тема 2. Розлади уваги та їх дослідження	4	8	2	2			4	8				8
Тема 3. Розлади пам'яті та їх дослідження	5	8	2	2			4	8		2		6
Тема 4. Розлади мислення і мовлення та їх дослідження	6	11	2	2			7	11	2			9
Тема 5. Розлади інтелекту та їх дослідження	7	9	2	2			5	9				9
Тема 6. Розлади емоційно-вольової сфери та їх дослідження	8	8	2	2			4	8				8

Тема 7. Розлади свідомості	9	9	2	2			5	9		2		7
Разом за модулем 2		60	14	14			32	60	2	4		54
Модуль 3. <i>Порушення особистості та її поведінки</i>												
Тема 1. Розлади особистості	10	8	2	2			4	8				8
Тема 2. Розлади поведінки особистості	11	8	2	2			4	8	2			6
Тема 3. Віковий аспект порушень психіки	12-13	14	4	4			6	14				14
Разом за модулем 3		30	8	8			14	30	2			28
Модуль 4. <i>Загальна психопатологія. Патопсихологічні порушення при окремих психічних захворюваннях</i>												
Тема 1. Загальне поняття психопатології та основні підходи до класифікації психічних захворювань	14	7	2	2			3	7	2			5
Тема 2. Характеристика психічних розладів відповідно до Міжнародної класифікації психічних і поведінкових розладів	15	8	2	2			4	8		2		6
Разом за модулем 4		15	4	4			7	15	2	2		11
Усього годин		120	30	30			60	120	8	8		104

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Патопсихологія: предмет та завдання	2
2	Історія розвитку поглядів на психічну патологію та її лікування. Історія розвитку патопсихології	2
3	Розлади відчуттів і сприймань та їх дослідження	2
4	Розлади уваги та їх дослідження	2
5	Розлади пам'яті та їх дослідження	2
6	Розлади мислення і мовлення та їх дослідження	2
7	Розлади інтелекту та їх дослідження	2
8	Розлади емоційно-вольової сфери та їх дослідження	2
9	Розлади свідомості	2
10	Розлади особистості	2
11	Розлади поведінки особистості	2

12-13	Віковий аспект порушень психіки	4
14	Загальне поняття психопатології та основні підходи до класифікації психічних захворювань	2
15	Характеристика психічних розладів відповідно до Міжнародної класифікації психічних і поведінкових розладів	2

4. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Аналіз проведення патопсихологічних досліджень	2
2	Аналіз методів патопсихологічного дослідження	2
3	Аналіз методик дослідження порушень сенсорної сфери, тренування у їх застосуванні	2
4	Аналіз методик дослідження порушень уваги	2
5	Аналіз методик дослідження порушень пам'яті	2
6	Аналіз методик дослідження порушень мислення	2
7	Аналіз методик дослідження порушень інтелекту	2
8	Аналіз методик дослідження порушень емоційно-вольової сфери	2
9	Аналіз ознак порушення свідомості	2
10	Аналіз методик дослідження порушень особистості	2
11	Аналіз форм девіантної поведінки	2
12	Аналіз специфічних розладів здібностей до навчання	2
13	Аналіз методик дослідження порушень психічного розвитку у дітей	2
14	Аналіз роботи психолога з дитячою психічною патологією	2
15	Аналіз клінічних випадків	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виконання одного із запропонованих завдань на вибір, що стосуються поняття психічної патології	3
2	Характеристика патопсихологічних реєстр-синдромів	4
3	Аналіз розладів відчуттів і сприймань у структурі психічних та соматичних захворювань	3
4	Аналіз розладів уваги у структурі психічних та соматичних захворювань	4
5	Аналіз розладів пам'яті у структурі психічних та соматичних захворювань	4
6	Аналіз розладів мислення у структурі психічних та соматичних захворювань	7
7	Аналіз розладів інтелекту у структурі психічних та соматичних захворювань	5
8	Аналіз розладів емоційно-вольової сфери у структурі психічних та соматичних захворювань	4
9	Аналіз розладів свідомості, викликаних використанням психоактивних речовин	5

10	Аналіз розладів особистості	4
11	Аналіз видів розладів поведінки	4
12-1 3	Аналіз розладів особистості на різних вікових етапах	6
14	Патопсихологічна характеристика наведених психічних розладів	3
15	Підготовка доповіді на одну з тем, що стосується реабілітації людей із психічними розладами	4

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне та письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист практичних та самостійних робіт.

7. Методи навчання (вибрати необхідне чи доповнити):

- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод навчання через дослідження.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного “Положення про екзамени та заліки у НУБіП України”.

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Патопсихологія як наука		
Лекція 1. Патопсихологія: предмет та завдання	Знання патопсихологічної термінології. Розуміння предметного поля патопсихології, ознак психічної патології. Уміння працювати з фаховою літературою. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв’язання практичних задач.	-
Практична робота 1. Аналіз проведення патопсихологічних досліджень		15
Самостійна робота 1. Виконання одного із запропонованих завдань на вибір, що стосуються поняття психічної патології		20
Лекція 2. Історія розвитку поглядів на психічну патологію та її лікування. Історія розвитку патопсихології	Знання предметного поля патопсихології. Розуміння підходів до надання допомоги людям із психічною патологією. Уміння працювати з фаховою літературою. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв’язання практичних задач.	-
Практична робота 2. Аналіз методів патопсихологічного дослідження		15
Самостійна робота 2. Характеристика патопсихологічних реєстр-синдромів		20

Модульна контрольна робота 1.	Узагальнення набутих знань та умінь.	30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Порушення психічних процесів та свідомості людини		
Лекція 1. Розлади відчуттів і сприймань та їх дослідження	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення психіки. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 1. Аналіз методик дослідження порушень сенсорної сфери, тренування у їх застосуванні		5
Самостійна робота 1. Аналіз розладів відчуттів і сприймань у структурі психічних та соматичних захворювань		5
Лекція 2. Розлади уваги та їх дослідження	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення психіки. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 2. Аналіз методик дослідження порушень уваги		5
Самостійна робота 2. Аналіз розладів уваги у структурі психічних та соматичних захворювань		5
Лекція 3. Розлади пам'яті та їх дослідження	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення психіки. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 3. Аналіз методик дослідження порушень пам'яті		5
Самостійна робота 3. Аналіз розладів пам'яті у структурі психічних та соматичних захворювань		5
Лекція 4. Розлади мислення і мовлення та їх дослідження	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення психіки. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 4. Аналіз методик дослідження порушень мислення		5
Самостійна робота 4. Аналіз розладів мислення у структурі психічних та соматичних захворювань		5

Лекція 5. Розлади інтелекту та їх дослідження	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення психіки. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 5. Аналіз методик дослідження порушень інтелекту		5
Самостійна робота 5. Аналіз розладів інтелекту у структурі психічних та соматичних захворювань		5
Лекція 6. Розлади емоційно-вольової сфери та їх дослідження	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення психіки. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 6. Аналіз методик дослідження порушень емоційно-вольової сфери		5
Самостійна робота 6. Аналіз розладів емоційно-вольової сфери у структурі психічних та соматичних захворювань		5
Лекція 7. Розлади свідомості	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення свідомості. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння визначати вид порушення свідомості. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 7. Аналіз ознак порушення свідомості		5
Самостійна робота 7. Аналіз розладів свідомості, викликаних використанням психоактивних речовин		5
Модульна контрольна робота 2.	Узагальнення набутих знань та умінь.	30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Порушення особистості та її поведінки		
Лекція 1. Розлади особистості	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення особистості. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень особистості. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 1. Аналіз методик дослідження порушень особистості		10
Самостійна робота 1. Аналіз розладів особистості		10

Лекція 2. Розлади поведінки особистості	Знання механізмів порушення психіки. Розуміння ознак порушення поведінки особистості. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень поведінки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 2. Аналіз форм девіантної поведінки		10
Самостійна робота 2. Аналіз видів розладів поведінки		10
Лекція 3-4. Віковий аспект порушень психіки	Знання особливостей порушення психіки на різних вікових етапах людини. Розуміння ознак порушення психіки у людей різного віку. Уміння працювати з фаховою літературою. Уміння добирати методи для дослідження порушень психіки. Здатність застосовувати набуті знання для аналізу та розв'язання практичних задач.	-
Практична робота 3-4. Аналіз специфічних розладів здібностей до навчання. Аналіз методик дослідження порушень психічного розвитку у дітей		20
Самостійна робота 3-4. Аналіз розладів особистості на різних вікових етапах		10
Модульна контрольна робота 3.	Узагальнення набутих знань та умінь.	30
Всього за модулем 3		100
Модуль 4. Загальна психопатологія. Патопсихологічні порушення при окремих психічних захворюваннях		
Лекція 1. Загальне поняття психопатології та основні підходи до класифікації психічних захворювань	Цілісне уявлення про порушену психіку, показники її порушення. Розуміння класифікації психічних захворювань. Розвиток міжособистісної взаємодії. Формування уявлення про важливість взаємодії з фахівцями інших галузей під час надання психологічної допомоги людям і з психічною патологією.	-
Практична робота 1. Аналіз роботи психолога з дитячою психічною патологією		15
Самостійна робота 1. Патопсихологічна характеристика окремих психічних розладів		20
Лекція 2. Характеристика психічних розладів відповідно до Міжнародної класифікації психічних і поведінкових розладів	Знання найбільш поширених психічних розладів. Розуміння можливостей надання психологічної допомоги людям з психічною патологією. Уміння добирати способи психологічної допомоги людям з психічною дисфункцією. Формування толерантного ставлення до людей з психічними відхиленнями. Зміцнення позиції щодо важливості здорового способу життя для збереження фізичного та психічного здоров'я особистості.	-
Практична робота 2. Аналіз клінічних випадків		15
Самостійна робота 2. Психологічна реабілітація людей із психічними розладами		20

Модульна контрольна робота 4.	Узагальнення набутих знань та умінь.	30
Всього за модулем 4		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Відтермінування здачі завдань самостійної роботи, практичних занять у випадках хвороби чи якоїсь іншої вагомої для студента причини може бути дозволене за умови надання необхідної документації. Відтермінування здачі екзамену може бути дозволене у випадку за умови погодження з деканатом. Проведення навчальних занять, терміни та умови виконання навчальних завдань можуть бути адаптовані до запитів студентів із документально підтвердженими особливими потребами. Відповідальністю студента залишається вчасне надання таких документів.
Політика щодо академічної доброчесності	Вступаючи на цей курс, студенти повинні дотримуватися норм поведінки, прописаних у Положенні про академічну доброчесність у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (https://surl.lu/jinsbz). Ви повинні знати та дотримуватись академічної доброчесності з усіх питань цього курсу. Порушення академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність.
Політика щодо відвідування	Відвідування лекцій та практичних занять з курсу є обов'язковим, воно забезпечує краще розуміння матеріалу, дає можливість простежити зв'язок між теоретичною інформацією та її прикладним аспектом, сформуванню системи знань та ґрунтовно підготуватись до екзамену. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн-формі за погодженням із деканом факультету).

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn – <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2465>;
- Мартинюк І. А. Патопсихологія: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2021. 208 с.
- Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум: навч. посіб. Київ: Каравела, 2023. 184 с.

- Полозенко О. В., Мартинюк І. А. Словник термінів із патопсихології. Київ: НУБіПУ, 2010. 53 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Патопсихологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Максименко С. Д., Чуприков А. П., Прокопович Є. М., Рожкова І. В., Лобанов С. О.]. К.: КММ, 2009. 208 с.
2. Князєв В. М., Рубель Н. Г. Альбом для нейропсихологічного обстеження дітей та підлітків. Київ: ДІА, 2024. 242 с.

Допоміжні

1. Гальчук О. Я. Клінічна психологія: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. Київ: Атіка, 2012. 216 с.
2. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посіб. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
3. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи: навч.-метод. посіб. / За ред. В. Ю. Мартинюка, С. М. Зінченко. Київ: Інтермед, 2005. 416 с.
4. Чабан О. С., Хаустова О. О., Омелянович В. Ю. Психічні розлади воєнного часу: монографія. Київ: Медицина, 2023. 232 с.
5. Child Psychopathology. Third edition. Edited by Eric J. Mash & Russell A. Barkley. NY: Guilford Press, 2014. 1010 p.
6. Ronald J. Comer & Jonatan S. Comer. Abnormal Psychology. 10th Edition. NY: Worth Publishers, 2017. 784 p.

Інформаційні ресурси

1. Відеоматеріал “Діти-аутисти: оточення визначає усе”. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aQ-8ToH1Urw> (дата звернення: 20.05.2026).
2. “Коло сім’ї”: Про психічне здоров’я та його розлади (цикл відеоматеріалів). URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLPzY4QrFdCWOT5WqSvPDj-DAVVRvXQSVH> (дата звернення: 20.05.2026).
3. “Коло сім’ї”: Про психічне здоров’я і шляхи його плекання (цикл відеоматеріалів). URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLPzY4QrFdCWNw_rshby_ZPN7diXwRWtcm (дата звернення: 20.05.2026).